

ระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นอีสาน อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น Tonal System in Northeast Thai Dialect of PhuWiang, KhonKaen Province

พร้อมสิริ นามมุงคุณ | Phromsiri Nammungkhun¹

ศุภกิต บัวขาว | Supakit Buakaw²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นอีสาน อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาจำนวน 11 คน จาก 11 ตำบลของอำเภอกุเวียง กลุ่มอายุ 55-60 ปี โดยใช้รายการคำทดสอบเสียงวรรณยุกต์ของเก็ดนีย์และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยกลวิธีทางสถิติโดยใช้โปรแกรม Praat เวอร์ชัน 6.0.33 ผลการศึกษาพบว่าภาษาไทยถิ่นอีสาน อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น มีจำนวนหน่วยเสียงวรรณยุกต์ 5 และ 6 หน่วยเสียง โดยกลุ่มที่มีวรรณยุกต์จำนวน 5 หน่วยเสียง พบในพื้นที่ 5 ตำบล ได้แก่ ต.ห้วยทอง ต.นาชุมแสง ต.บ้านเรือ ต.หนองกุงธาร และ ต.สงเปือยรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์พยางค์เป็นช่อง A สามารถแบ่งย่อยได้เป็น 2 กลุ่ม คือ A1-234 และ A123-4 ส่วนกลุ่มที่มีวรรณยุกต์จำนวน 6 หน่วยเสียง พบในพื้นที่ 6 ตำบล ได้แก่ ต.กุตขอนแก่น ต.ดินดำ ต.ทุ่งชมพู ต.กุเวียง ต.นาหว้า และ ต.หนองกุงเงินมีรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์พยางค์เป็นช่อง A เพียงรูปแบบเดียว คือ A1-23-4 เมื่อพิจารณาสัญลักษณ์ของวรรณยุกต์พบว่ามีการแปรที่หลากหลายแตกต่างกันตามถิ่นที่อยู่อาศัย และพบรูปแบบที่สามารถจัดแบ่งกลุ่มภาษาถิ่นย่อยได้อีกหลายถิ่น

คำสำคัญ : ระบบวรรณยุกต์, การแปรของวรรณยุกต์, ภาษาไทยถิ่น, ภาษาถิ่นย่อย, ภาษาไทยถิ่นอีสาน อำเภอกุเวียง

¹ นิสิตหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

² อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ABSTRACT

This article aimed to investigate the Northeastern Thai tonal system in PhuWiang District, KhonKaen Province. The data was collected by interviewing 11 language informants from 11 sub-districts in PhuWiang District, aged 55 - 60 years old, and Gedney's wordlist was used as the tool. The data was analyzed in the form of phonetic strategies by using Praat program version 6.0.33. The results shown that the tonal system of Northeastern Thai dialect in PhuWiang District, KhonKaen Province was divided into two sound units that were five tones and six tones. The words with five tones were found in five sub-districts including Wa Thong Sub-district, Na Chum Saeng Sub-district, Ban Ruea Sub-district, Nong Kung Thanasarn Sub-district, and Song Pueai Sub-district. The patterns of merging and splitting tones of syllables were column A which could be divided into two subgroups, namely A1-234 and A123-4. The words with six tones were found in six sub-districts including KudKhonKaen Sub-district, Din Dam Sub-district, ThungChomPhu Sub-district, PhuWiang Sub-district, Na Wa Sub-district, and Nong Kung Soen Sub-district with a pattern of tonal merging and splitting in column A which was only A1-23-4. When considering the characteristics of tonal phonetic, it was found that there were varied tonal variation patterns depending on their habitats and variations that can be divided into many sub-regional dialects.

KEYWORDS : Tonal System, Tonal Variation, Thai Dialect, Sub-regional Dialect, Northeastern Thai Dialect in PhuWiang District

1. บทนำ

ภาษาไทยถูกจัดอยู่ในกลุ่มภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ (Southwestern Group) ตามที่ เจ.มาร์วิน บราวน์ (J. Marvin Brown, 1965) ได้ทำการศึกษาพบว่า ภาษาไทกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ที่พูดในประเทศไทย แบ่งออกเป็น 7 กลุ่ม คือ กลุ่มภาษาไทใหญ่ (Shan) กลุ่มภาษาไทยถิ่นเหนือ (Northern Thai) กลุ่มภาษาไทพวน (Phuan) กลุ่มภาษาไทกลาง (Central Thai) กลุ่มภาษาผู้ไท (Phu Tai) กลุ่มภาษาลาว (Lao) และกลุ่มภาษาไทยถิ่นใต้ (Southern Thai) นอกจากนี้ เจ. มาร์วินบราวน์ (J. Marvin Brown, 1985) ได้จัดแบ่งกลุ่มย่อยของภาษาลาวออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มหลวงพระบาง (LuangPrabang Group) พูดกันบริเวณเมืองหลวงพระบาง ลงมาบริเวณลุ่มแม่น้ำโขงถึงเขตจังหวัดเลยและเพชรบูรณ์ของประเทศไทย ได้แก่ ภาษาลองพระบาง แก่นท้าว ด่านซ้าย (เลย) และเลย กลุ่มเวียงจันทน์ (VientianeGroup) เป็นภาษาลาวที่พูดกันทั่วไปในภาคอีสานของประเทศไทย บริเวณตอนกลาง และตอนล่างของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งภาษาในกลุ่มนี้ แบ่งย่อยออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มภาษาเวียงจันทน์ เช่น ภาษาเวียงจันทน์ หล่มสัก คอนสวรรค์ ชัยภูมิ ฯลฯ 2) กลุ่มภาษาหนองคาย และ 3) กลุ่มภาษาลาวใต้ เช่น ภาษาถิ่นร้อยเอ็ด อุบล บัวใหญ่ ขอนแก่น ฯลฯ และกลุ่มย้อ (Yo Group) ภาษาในกลุ่มนี้พูดกันในบริเวณรอบตัวเมืองสกลนครและนครพนม

ภาษาที่ใช้พูดในประเทศไทยสามารถแบ่งออกได้เป็นหลายถิ่นซึ่งมีความแตกต่างกัน ดังที่ เรืองเดช ปิ่นเชื้อนชาติ (2532) กล่าวถึงความแตกต่างกันของภาษาถิ่นว่าเกิดจากลักษณะของระบบเสียงต่างกัน (phonological difference) ระบบคำต่างกัน (morphological difference) ระบบการเรียงคำต่างกัน (syntactic difference) และระบบความหมายต่างกัน (semantic difference) ซึ่งระบบเสียงประกอบด้วย หน่วยเสียงพยัญชนะ (consonants) สระ (vowels) วรรณยุกต์ (tone) และเสียงควบกล้ำ (clusters) จะบ่งบอกความแตกต่างได้มากที่สุด โดยเฉพาะระบบวรรณยุกต์ถือเป็นเอกลักษณ์สำคัญของภาษาถิ่น หากภาษาถิ่นใดไม่มี

ระบบวรรณยุกต์ก็จะไม่จัดอยู่ในภาษาถิ่นตระกูลไทซึ่งในแต่ละถิ่นจะมีระบบวรรณยุกต์ที่เป็นระดับเสียงสูง – ต่ำ และจำนวนหน่วยเสียงวรรณยุกต์แตกต่างกันออกไป

ภาษาถิ่นกูเวียง เป็นภาษาถิ่นย่อยของภาษาไทยถิ่นอีสานที่พูดกันในพื้นที่อำเภอกูเวียง จังหวัดขอนแก่น ถือเป็นภาษาถิ่นหนึ่งที่ผู้วิจัยเห็นว่ามีความน่าสนใจที่จะศึกษาระบบวรรณยุกต์ เพราะเมื่อพิจารณาข้อมูลทางประวัติศาสตร์จะเห็นว่าอำเภอกูเวียงเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญมาตั้งแต่อดีต โดยในสมัยกรุงศรีอยุธยาเรื่อยมาจนถึงสมัยกรุงธนบุรี กูเวียงมีฐานะเป็นชุมชนสำคัญ ถือเป็นเมืองหน้าด่านของเวียงจันทน์เพราะในรัชสมัยของพระเจ้าตากสินมหาราช กูเวียงเคยเป็นเมืองขึ้นของนครเวียงจันทน์ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มาก่อน ผู้คนที่อาศัยอยู่กูเวียงในขณะนั้นมีทั้งที่ถูกกวาดต้อนมาจากการศึกสงครามและอพยพมาจากเมืองโยโสธร นครจำปาศักดิ์ และนครเวียงจันทน์ เข้ามาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งทำเลที่ตั้งของกูเวียงอยู่ในเส้นทางติดต่อระหว่างนครเวียงจันทน์กับกรุงศรีอยุธยาจนถึงสมัยกรุงธนบุรี โดยการเดินทัพหรือเดินทางระหว่างสองเมืองจะต้องผ่านเส้นทางโคราช ว่างสามหมอ กูเวียง และหนองบัวลำภู เพราะเป็นเส้นทางตรง มีน้ำท่าข้าวปลาอาหารสมบูรณ์ จนกระทั่งเสร็จศึกเวียงจันทน์ เมื่อปี พ.ศ. 2369 กูเวียงได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นเมืองขึ้นต่อเมืองขอนแก่น ถือเป็นเมืองเก่าแก่ของจังหวัดขอนแก่น เพราะเมื่อแรกก่อตั้งจังหวัดมีเพียง 3 เมืองที่ขึ้นต่อจังหวัดขอนแก่น คือ เมืองชลบท (ชนบท) เมืองกูเวียง และเมืองขอนแก่น โดยขณะนั้นเมืองกูเวียงมีความสำคัญเป็นหัวเมืองเอกฝ่ายตะวันตก ซึ่งเมืองกูเวียงมีลักษณะทางภูมิศาสตร์เป็นพื้นที่บริเวณเขตรอบนอกที่ขยายตัวออกมาจากที่ราบในวงเขาภูเวียง ดังที่สุพร สิริพัฒน์ (2527) กล่าวถึงการตั้งถิ่นฐานของชาวกูเวียงในยุคแรกเริ่มว่า เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2300 มีพรานป่าคนหนึ่งชื่อสิงห์ ภายหลังได้รับแต่งตั้งเป็น “กวนทิพย์มนตรี” ได้เข้าไปล่าเนื้อในเขาภูเวียง กวนทิพย์มนตรีเดิมอยู่บ้านท่าเชียงพิณ อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ ได้เห็นในวงเขาภูเวียงเป็นที่ราบน้ำท่าอุดมสมบูรณ์เป็นทำเลเหมาะสมแก่การทำมาหากิน จึงได้ชักชวนพี่น้องเข้าไปตั้งหลักฐานบ้านเรือน ครั้งแรกอพยพไปประมาณ 10 ครอบครัว ไปตั้งบ้านบริเวณ “ด่านช้างชุม” เพราะที่ตรงนั้นมีโขลงช้างป่ามารวมกันมาก และในเวลาต่อมาเมื่อประชากรเพิ่มมากขึ้นจึงได้ขยายตัวออกมาในบริเวณรอบนอก จนเป็นที่ตั้งของตัวเมืองกูเวียงในปัจจุบัน นอกจากนี้พื้นที่ดังกล่าวยังเป็นพื้นที่เปิดที่มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่อำเภออื่น ๆ และมีพื้นที่บางส่วนเป็นเขตชายแดนติดต่อกับจังหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งอาจได้รับอิทธิพลจากภาษาถิ่นอื่นจนทำให้เกิดความหลากหลายของสำเนียงภาษาถิ่น อย่างไรก็ตามคนกูเวียงจะมีสำเนียงภาษาพูดที่เรียกว่า “ภาษากูเวียง” โดยมีลักษณะของเสียงวรรณยุกต์แตกต่างไปจากเสียงวรรณยุกต์ของคนที่อาศัยอยู่นอกเขตอำเภอ หรืออำเภออื่น ๆ ในจังหวัดขอนแก่น ยกเว้นอำเภอสีชมพู อำเภอชุมแพ และอำเภอพระยืน (วาสนา สุดตาสอน, 2530) ด้วยเหตุผลข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาภาษาไทยถิ่นอีสาน อำเภอกูเวียง จังหวัดขอนแก่นเพื่อให้เห็นถึงระบบวรรณยุกต์ สัทลักษณะของวรรณยุกต์ และการแปรของวรรณยุกต์ที่อาจแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงภาษาถิ่นในอนาคต

2. วิธีดำเนินการวิจัย

2.1 พื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและผู้บอกภาษา

พื้นที่ในการเก็บข้อมูลวิจัยผู้วิจัยกำหนดจุดเก็บข้อมูลจำนวน 11 หมู่บ้านจาก 11 ตำบล ในอำเภอกูเวียง โดยหมู่บ้านที่คัดเลือกเป็นจุดเก็บข้อมูลนั้นเป็นหมู่บ้านตำบลของตำบลนั้น ๆ ได้แก่ ตำบลกูเวียง ตำบลหนองกุงธารา ตำบลสงเปือย ตำบลบ้านเรือ ตำบลนาหว้า ตำบลกุดขอนแก่น ตำบลหนองกุงเซิน ตำบลนาชุมแสง ตำบลทุ่งชมพู ตำบลดินดำ และตำบลหัวทอง

ภาพที่ 1 แผนที่อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น¹

สำหรับการเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษานั้น ผู้วิจัยคัดเลือกผู้บอกภาษาตำบลละ 1 คน รวมผู้บอกภาษาในงานวิจัยนี้ทั้งสิ้น 11 คน โดยใช้หลักเกณฑ์กำหนดคุณสมบัติของผู้บอกภาษาดังนี้

- 1) เป็นเพศหญิง เพื่อไม่ให้เกิดตัวแปรทางสังคมด้านเพศ อายุระหว่าง 55-60 ปี
- 2) ผู้บอกภาษา มีการศึกษาไม่เกินชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เนื่องจากคนในช่วงอายุดังกล่าวมีการรักษาภาษาดั้งเดิมไว้ได้ดีกว่าช่วงวัยที่มีอายุน้อยที่อาจได้รับอิทธิพลจากภาษาไทยกลางและภาษาอื่น ๆ จากกระบวนการศึกษาและสื่อสารมวลชน จำกัดอาชีพในกลุ่มเกษตรกร แม่บ้าน หรือผู้ไม่ประกอบอาชีพโดยถือว่าเป็นตัวแทนของภาษาดั้งเดิมของภาษาถิ่นภูเวียง
- 3) ผู้บอกภาษามีภูมิลำเนาอยู่ที่อำเภอภูเวียงโดยกำเนิด ไม่เคยย้ายถิ่นฐาน รวมทั้งมีบิดามารดาและคู่สมรส (ถ้ามี) เป็นคนภูมิลำเนาเดียวกัน
- 4) ผู้บอกภาษามีอวัยวะในการออกเสียงครบถ้วนสมบูรณ์ สามารถออกเสียงได้อย่างชัดเจน
- 5) ผู้บอกภาษามีอัธยาศัยดี มีความกระตือรือร้น และให้ความร่วมมือในการบอกภาษาเป็นอย่างดี

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ระบบวรรณยุกต์โดยใช้กล่องทดสอบเสียงวรรณยุกต์ (tone box) ของ วิลเลียม เจ เก็ดนีย์ (William J. Gedney, 1972) ซึ่งคิดขึ้นโดยการนำเอาความรู้เรื่องชนิดของพยัญชนะต้นและอิทธิพลที่มีต่อวรรณยุกต์ดั้งเดิมมาสร้างเป็นกล่องวรรณยุกต์ โดยภายในกล่องจะมีรายการคำที่ถูกกำหนดไว้อย่างมีหลักเกณฑ์จำนวน 60 คำ วรรณยุกต์ดั้งเดิมจะอยู่ในช่อง A B และ C ซึ่งจะเกิดกับพยางค์เป็น โดยในช่อง A จะบรรจุคำศัพท์ที่ไม่มีรูปวรรณยุกต์กำกับ ช่อง B บรรจุคำศัพท์ที่มีรูปวรรณยุกต์เอกกำกับ และช่อง C บรรจุคำศัพท์ที่มีรูปวรรณยุกต์โทกำกับ ส่วนช่อง D จะเกิดกับพยางค์ตาย มีการแยกตัวด้วยอิทธิพลความสั้นยาวของเสียงสระที่มีต่อวรรณยุกต์ ทำให้เกิดช่อง DL สำหรับบรรจุคำศัพท์ที่เป็นพยางค์ตายสระเสียงยาว และช่อง DS สำหรับบรรจุคำศัพท์พยางค์ตายสระเสียงสั้น ทั้งนี้รายการคำศัพท์ของเก็ดนีย์ (Gedney, 1972) บางคำไม่เหมาะกับการวิเคราะห์สัทลักษณะของวรรณยุกต์ด้วยวิธีการทางกลศาสตร์จึงมีการปรับเปลี่ยนคำที่นำมาทดสอบให้เหมาะสม เพื่อให้การวิเคราะห์วรรณยุกต์มีความแม่นยำขึ้นรายละเอียดดังนี้

¹ <http://phuwiang.khonkaen.doae.go.th/page-5>

ตารางที่ 1 รายการคำทดสอบตามกล่องวรรณยุกต์ดัดแปลงจากเก็ดนีย์ (Gedney, 1972)

วรรณยุกต์ ดั้งเดิม พยัญชนะ ต้นดั้งเดิม	* A ไม่มี รูป วรรณยุกต์ กำกับ	* B รูป วรรณยุกต์ ไม้เอก	* C รูป วรรณยุกต์ ไม้โท	* DL พยางค์ ตาย เสียงยาว	* DS พยางค์ ตาย เสียงสั้น
พยัญชนะต้นกลุ่มที่ 1 เสียงเสียดสีไม่ก้อง	1 ขา ผา หา	5 ข้า ผ่า ห่า	9 ข้า ผ้ำ ห้า	13 ขาด สาบ หาบ	17 ขัด หัด สับ
พยัญชนะต้นกลุ่มที่ 2 เสียงหยุดไม่พ่นลมไม่ ก้อง	2 ปา ตา กา	6 ป่า ป่าน แก่	10 ป่า ต้าน ก้าน	14 กาบ ปาก ตาก	18 กับ ปัก ตัก
พยัญชนะต้นกลุ่มที่ 3 เสียงบีบเส้นเสียง	3 บาน แบ อา	7 บ่า ต่าอ่าน	11 บ้า บ่าน อ้า	15 ดาบ อาบ บาด	19 ดับ อับ บัก
พยัญชนะต้นกลุ่มที่ 4 เสียงก้อง	4 คา นา มา	8 ค่า ท่า ยา	12 ค้ำ น้ำ ม้า	16 ลาบ ลาก ยาก	20 วัด มัด ลัก

ในการเก็บข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยใช้รายการคำศัพท์ 60 คำในกล่องวรรณยุกต์สัมภาษณ์ผู้บอกภาษาเป็นภาษาไทยถิ่นอีสาน โดยสัมภาษณ์ตามรายการคำศัพท์ในกล่องวรรณยุกต์ด้วยการสุ่มถามทีละคำแบบไม่เรียงคำตามช่องของกล่องวรรณยุกต์ เพื่อไม่ให้ผู้บอกภาษารู้ตัวว่าจะต้องออกเสียงวรรณยุกต์ใดสำหรับผู้บอกภาษาที่ไม่สามารถอ่านหนังสือได้จะใช้วิธีการยกตัวอย่างคำนั้นในบริบทต่าง ๆ หรือใช้แผ่นภาพรวมทั้งอุปกรณ์จริงประกอบการสัมภาษณ์ด้วยวิธีการต่าง ๆ ได้แก่ ผู้วิจัยให้ผู้บอกภาษาดูของจริงประกอบการซักถาม เช่น ผู้วิจัยชี้ไปที่ “ปาก” หรือ “ตา” แล้วถามว่าสิ่งนี้เรียกว่าอะไร ผู้วิจัยแสดงท่าทางประกอบ เช่น “อ้า” หรือ “ต่ำ” แล้วถามผู้บอกภาษาว่าผู้วิจัยกำลังทำอะไร ผู้วิจัยให้ผู้บอกภาษาดูรูปภาพประกอบการซักถามเพื่อให้ผู้บอกภาษาเข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยใช้คำถามประกอบการอธิบาย เช่น ถามว่า “พี่สาวของพ่อ เรียกว่าอย่างไร” โดยให้ผู้บอกภาษาออกเสียงคำศัพท์ 3 ครั้งต่อ 1 คำทดสอบ โดยเว้นระยะในการออกเสียงแต่ละครั้งห่างกันพอสมควร แล้วจดบันทึกข้อมูลด้วยสัทอักษร IPA พร้อมทั้งจดคำอธิบายเพิ่มเติมจากผู้บอกภาษาและบันทึกเสียงด้วยเครื่องบันทึกเสียงแบบดิจิทัล เพื่อสะดวกในการนำไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม Praat อีกทั้งเป็นหลักฐานในการตรวจสอบข้อมูลภายหลัง

2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลระบบวรรณยุกต์ภาษาถิ่นภูเวียง ในงานวิจัยนี้แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1) การวิเคราะห์ระบบวรรณยุกต์ เริ่มจากการถ่ายทอดเสียงของผู้บอกภาษา จำนวน 11 คน เป็นสัทอักษร แล้ววิเคราะห์โดยใช้แนวคิดกล่องวรรณยุกต์ของเก็ดนีย์ (Gedney, 1972) ในการวิเคราะห์การแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ จากนั้นจึงนับจำนวนหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่ปรากฏ กล่าวคือ การนับหน่วยเสียงวรรณยุกต์จะพิจารณาจากการแยกเสียงรวมเสียงกันของเสียงวรรณยุกต์ในกล่องทดสอบเสียงวรรณยุกต์พยางค์เป็น ช่อง A B และ C ส่วนในช่อง DL และ DS นั้นจะถือเป็นเสียงย่อยของพยางค์เป็น

2) วิเคราะห์สัทลักษณะของเสียงวรรณยุกต์ โดยใช้โปรแกรม Praat เวอร์ชัน 6.0.33 ในการวิเคราะห์ข้อมูลทางกลศาสตร์ และใช้โปรแกรม Microsoft Excel เวอร์ชัน 2010 ในการแปลงข้อมูลเป็นกราฟเส้นแสดงสัทลักษณะของเสียงวรรณยุกต์ โดยเริ่มจากการนำเสียงที่บันทึกไว้จากผู้บอกภาษามาวิเคราะห์คลื่นเสียงคำพูดด้วยโปรแกรม Praat เวอร์ชัน 6.0.33 ทีละคำ โดยจำนวนคำที่ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์มีจำนวน 60 คำ ออกเสียงคำละ 3 ครั้ง ทั้งหมด 11 คน รวมจำนวนคำทดสอบทั้งสิ้น $60 \times 3 \times 11 = 1,980$ คำทดสอบ แล้วทำการวัดค่าความถี่มูลฐาน (fundamental frequency/f0) ซึ่งต้องปรับค่าระยะเวลาของเสียงวรรณยุกต์ให้เท่ากันทุกคำ (normalization of duration) และแบ่งค่าความถี่มูลฐานออกเป็นช่วงละ 10% จาก 0% - 100% รวมทั้งหมด 11 จุด เพื่อให้การวัดค่าความถี่มูลฐานมีความละเอียดมากยิ่งขึ้น จากนั้นจึงนำค่าที่วัดได้จัดทำเป็นตารางข้อมูลและนำไปประมวลผลในโปรแกรม Microsoft Excel เวอร์ชัน 2010 เพื่อหาค่าเฉลี่ยความถี่มูลฐานและแปลงข้อมูลเป็นกราฟเส้นโดยใช้หน่วยเซมิโตน (ST) $ST = 12 * \log(Hz_{trans}/Hz_{ref}) / \log(2)$ แสดงสัทลักษณะของวรรณยุกต์

3. ผลการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นอีสาน อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น โดยเก็บข้อมูลเสียงคำพูดเดี่ยวจากผู้บอกภาษาจำนวน 11 คน เพศหญิง ในกลุ่มอายุ 55-60 ปี โดยใช้แนวคิดกล่องทดสอบเสียงวรรณยุกต์ของเก็ดนีย์ (Gedney, 1972) พร้อมกับการนำเสนอรูปแบบวรรณยุกต์ที่เป็นตัวแทนระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นอีสาน อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น พบว่าสามารถจัดแบ่งกลุ่มตามจำนวนหน่วยเสียงวรรณยุกต์ออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 วรรณยุกต์จำนวน 5 หน่วยเสียง และกลุ่มที่ 2 วรรณยุกต์จำนวน 6 หน่วยเสียง รายละเอียดดังนี้

กลุ่มที่ 1 วรรณยุกต์จำนวน 5 หน่วยเสียง พบในพื้นที่ 5 ตำบล ได้แก่ ต.หัวทอง ต.นาชุมแสง ต.บ้านเรือ ต.หนองกุงชนสาร และ ต.สงเปือย โดยรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์พยางค์เป็นช่อง A มีลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงแตกต่างกันสามารถแบ่งย่อยได้อีก 2 รูปแบบ ส่วนวรรณยุกต์พยางค์เป็นช่อง B และ C รวมถึงวรรณยุกต์พยางค์ตายช่อง DL และ DS มีรูปแบบเหมือนกันทุกตำบลโดยลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงที่พบเป็นลักษณะสำคัญของภาษากลุ่มลาว คือ B1234 C1=DL123/C234=DL4 (บันไดลาว) และ B≠DL (พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล, 2546) เมื่อพิจารณารูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์พยางค์เป็นช่อง A จะพบว่าเกิดการแปรของวรรณยุกต์แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ 1 วรรณยุกต์ช่อง A123 แยกเสียงวรรณยุกต์กับช่อง A4 (A123-4) พบใน ต.หัวทอง ต.นาชุมแสง ต.บ้านเรือ และ ต.หนองกุงชนสาร มีการแยกเสียงรวมเสียงในแนวตั้งเป็น A123-4 B1234 C1-234 DL123-4 และ DS123-4 การแยกเสียงรวมเสียงในแนวนอนเป็น A123=DS123 B1234=DS4 C1=DL123 และ C234=DL4 สามารถแสดงลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์รูปแบบที่ 1 ได้ดังนี้

	A	B	C	DL	DS
1	๑.1 [213]	๑.3 [54]	๑.4 [21]	๑.4 [21]	๑.1 [212]
2			๑.5 [432]		
3					
4	๑.2 [545]			๑.5 [432]	๑.3 [43]

ต.หัวทอง

	A	B	C	DL	DS
1	๑.1 [123]	๑.3 [22]	๑.4 [21]	๑.4 [21]	๑.1 [123]
2			๑.5 [231]		
3					
4	๑.2 [213]			๑.5 [231]	๑.3 [22]

ต.นาชุมแสง

	A	B	C	DL	DS
1	๖.1 [212]	๖.3 [32]	๖.4 [21]	๖.4 [21]	๖.1 [212]
2			๖.5 [231]		
3					
4	๖.2 [213]			๖.5 [231]	๖.3 [22]

ต.บ้านเรือ

	A	B	C	DL	DS
1	๑.1 [213]	๑.3 [32]	๑.4 [21]	๑.4 [21]	๑.1 [213]
2			๑.5 [342]		
3					
4	๑.2 [34]			๑.5 [342]	๑.3 [32]

ต.หนองกุ้งธาร

ภาพที่ 2 ลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์พยางค์เป็นช่อง A รูปแบบที่ 1

รูปแบบที่ 2 วรรณยุกต์ช่อง A1 แยกเสียงวรรณยุกต์กับช่อง A234 (A1-234) พบใน ต.สงเป้อย เพียงตำบลเดียว มีการแยกเสียงรวมเสียงในแนวตั้งเป็น A1-234 B1234 C1-234 DL123-4 และ DS123-4 การแยกเสียงรวมเสียงในแนวนอนเป็น B1234=DS4 C1=DL123 และ C234=DL4 สามารถแสดงลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์รูปแบบที่ 2 ได้ดังนี้

	A	B	C	DL	DS
1	ว.1 [214]	ว.3 [33]	ว.4 [21]	ว.4 [21]	ว.4 [32]
2	ว.2 [121]		ว.5 [342]		
3					
4				ว.5 [341]	ว.3 [44]

ต.สงเป้อย

ภาพที่ 3 ลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์พยางค์เป็นช่อง A รูปแบบที่ 2

กลุ่มที่ 2 วรรณยุกต์จำนวน 6 หน่วยเสียง พบในพื้นที่ 6 ตำบล ได้แก่ ต.กุดขอนแก่น ต.ดินดำ ต.ทุ่งชมพู ต.ภูเวียง ต.นาหว้า และ ต.หนองกุ้งเซิน มีรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์พยางค์เป็นช่อง AB และ C รวมถึงวรรณยุกต์พยางค์ตายช่อง DL และ DS ในแนวตั้งเป็นรูปแบบเดียวกันทุกตำบล คือ A1-23-4 B1234 C1-234 DL123-4 และ DS123-4 ส่วนการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ในแนวนอน สรุปได้ดังนี้

- 1) การแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ A1=DS123 พบใน ต.กุดขอนแก่น ต.ดินดำ ต.ทุ่งชมพู ต.นาหว้า และ ต.หนองกุ้งเซิน
- 2) การแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ A23=DL123 พบใน ต.กุดขอนแก่น และ ต.ทุ่งชมพู
- 3) การแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ B1234=DS4 พบทุกตำบล
- 4) การแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ C1=DL123 พบใน ต.ดินดำ ต.ภูเวียง ต.นาหว้า และ ต.หนองกุ้งเซิน
- 5) การแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์ C234=DL4 พบทุกตำบล

	A	B	C	DL	DS
1	ว.1 [213]	ว.4 [33]	ว.5 [31]	ว.2 [21]	ว.1 [212]
2	ว.2 [21]		ว.6 [321]		
3					
4	ว.3 [342]			ว.6 [321]	ว.4 [22]

ต.กุดขอนแก่น

	A	B	C	DL	DS
1	๖.1 [213]	๖.4 [22]	๖.5 [21]	๖.5 [21]	๖.1 [213]
2	๖.2 [212]		๖.6 [231]		
3					
4	๖.3 [23]		๖.6 [231]	๖.4 [33]	

ต.ดินดำ

	A	B	C	DL	DS
1	๑.1 [213]	๑.4 [33]	๑.5 [31]	๑.2 [21]	๑.1 [213]
2	๑.2 [21]		๑.6 [321]		
3					
4	๑.3 [453]		๑.6 [321]	๑.4 [32]	

ต.ทุ่งชมพู

	A	B	C	DL	DS
1	๖.1 [213]	๖.4 [22]	๖.5 [21]	๖.5 [21]	๖.2 [212]
2	๖.2 [212]		๖.6 [231]		
3					
4	๖.3 [23]		๖.6 [231]	๖.4 [33]	

ต.ภูเวียง

	A	B	C	DL	DS
1	ว.1 [324]	ว.4 [22]	ว.5 [21]	ว.5 [21]	ว.1 [324]
2	ว.2 [32]		ว.6 [231]		
3					
4	ว.3 [341]		ว.6 [231]	ว.4 [33]	

ต.นาหว้า

	A	B	C	DL	DS
1	๖.1 [213]	๖.4 [22]	๖.5 [21]	๖.5 [21]	๖.1 [212]
2	๖.2 [121]		๖.6 [231]		
3					
4	๖.3 [341]		๖.6 [231]	๖.4 [33]	

ต.หนองกุ้งเขิน

ภาพที่ 4 ลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์กลุ่มที่ 2

4. สรุปผลและอภิปรายผล

งานวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นอีสาน อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น ผลการวิเคราะห์โดยใช้กล่องวรรณยุกต์ จำนวน 60 คำ (Gedney, 1972) จากผู้บอกภาษากลุ่มอายุ 55 – 60 ปี พบว่าสามารถจัดแบ่งกลุ่มตามจำนวนหน่วยเสียงวรรณยุกต์ได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 วรรณยุกต์จำนวน 5 หน่วยเสียง พบในพื้นที่ 5 ตำบล ได้แก่ ต.หว้าทอง ต.นาชุมแสง ต.บ้านเรือ ต.หนองกุ้งธาร และ ต.สงเปือย และกลุ่มที่ 2 วรรณยุกต์จำนวน 6 หน่วยเสียง พบในพื้นที่ 6 ตำบล ได้แก่ ต.กุดขอนแก่น ต.ดินดำ ต.ทุ่งชมพู ต.ภูเวียง ต.นาหว้า และ ต.หนองกุ้งเขิน

เมื่อเปรียบเทียบรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของภาษาไทยถิ่นอีสาน อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น กับงานวิจัยที่ผ่านมา (Wirat, 1986) พบว่า ระบบวรรณยุกต์ของภาษาไทยถิ่นอีสาน อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยในงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่าวรรณยุกต์ภาษาถิ่นอำเภอกุเวียงมีวรรณยุกต์จำนวน 5 หน่วยเสียง ซึ่งในกลุ่มนี้พบในอำเภอสีชมพู อำเภอยางตลาด และอำเภอยะผา แต่ต่างจากงานวิจัยนี้ที่พบวรรณยุกต์ทั้ง 5 และ 6 หน่วยเสียง เป็นผลให้การจัดแบ่งกลุ่มตามลักษณะการแยกเสียงรวมเสียงแตกต่างกัน

ออกไปด้วย กล่าวคือ งานวิจัยเดิมพบการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์พยางค์เป็นในช่อง A แบ่งออกเป็น 2 ทาง เท่านั้น ส่วนในงานวิจัยนี้พบการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ในช่อง A แบ่งออกเป็น 3 ทาง ซึ่งส่งผลให้เกิดจำนวนวรรณยุกต์ที่แตกต่างกัน ดังนี้

รูปแบบที่ 1 วรรณยุกต์ช่อง A123 แยกเสียงวรรณยุกต์กับช่อง A4 (A123-4) พบใน 4 ตำบล ได้แก่ ต.หัวทอง ต.นาชุมแสง ต.บ้านเรือ และ ต.หนองกงธนสาร

รูปแบบที่ 2 วรรณยุกต์ช่อง A1 แยกเสียงวรรณยุกต์กับช่อง A234 (A1-234) พบใน ต.สงเปือย เพียงตำบลเดียว

รูปแบบที่ 3 วรรณยุกต์ช่อง A1 แยกเสียงวรรณยุกต์กับช่อง A4 และวรรณยุกต์ช่อง A23 รวมเสียงกัน (A1-23-4) พบใน 6 ตำบล ได้แก่ ต.กุดขอนแก่น ต.ดินดำ ต.ทุ่งชมพู ต.ภูเวียง ต.นาหว้า และ ต.หนองกงเซ็น

เมื่อพิจารณาถึงการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ในช่อง A ที่มีหลายรูปแบบนั้นสอดคล้องกับที่ พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล (2546) ได้อธิบายเกี่ยวกับพัฒนาการการแยกเสียงรวมเสียงวรรณยุกต์ในภาษาลาวดั้งเดิมสู่ภาษาลาวในปัจจุบันว่า วรรณยุกต์ในช่อง A มีพัฒนาการมาสู่ภาษาลาวปัจจุบันใน 3 รูปแบบ คือ A1-23-4, A1-234 และ A123-4 ส่วนวรรณยุกต์ในช่อง B และ C จะไม่เปลี่ยนแปลง แสดงให้เห็นว่าวรรณยุกต์ในช่อง A เกิดการแปรซึ่งมีพัฒนาการที่ค่อนข้างซับซ้อน เป็นผลทำให้เกิดรูปแบบการแยกเสียงรวมเสียงของวรรณยุกต์หลากหลายรูปแบบ

ผลการศึกษาสัทลักษณะวรรณยุกต์ภาษาไทยถิ่นอีสาน อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น พบว่ามีการแปรที่หลากหลาย เมื่อเปรียบเทียบสัทลักษณะวรรณยุกต์ทั้ง 11 ตำบล ดังแสดงในตารางที่ 2 จะพบว่าหากใช้เกณฑ์การพิจารณาความแตกต่างของวรรณยุกต์ที่ 1 (ช่อง A1) จะพบรูปแบบที่สามารถจัดแบ่งกลุ่มภาษาถิ่นย่อยได้อีก 5 กลุ่ม คือ ถิ่นย่อยที่ 1 สัทลักษณะกลางต่ำ-ตก-ขึ้น [213] เป็นภาษาถิ่นอำเภอกุเวียงที่พูดกันใน ต.กุดขอนแก่น ต.หัวทอง ต.ดินดำ ต.ทุ่งชมพู ต.ภูเวียง ต.หนองกงธนสาร และ ต.หนองกงเซ็น ถิ่นย่อยที่ 2 สัทลักษณะต่ำ-กลางต่ำ-ขึ้น [123] เป็นภาษาถิ่นอำเภอกุเวียงที่พูดกันใน ต.นาชุมแสง ถิ่นย่อยที่ 3 สัทลักษณะกลางต่ำ-ต่ำ-ขึ้น [212] เป็นภาษาถิ่นอำเภอกุเวียงที่พูดกันใน ต.บ้านเรือ ถิ่นย่อยที่ 4 สัทลักษณะกลาง-ตก-ขึ้น [324] เป็นภาษาถิ่นอำเภอกุเวียงที่พูดกันใน ต.นาหว้า และถิ่นย่อยที่ 5 สัทลักษณะกลางต่ำ-ตก-ขึ้น [214] เป็นภาษาถิ่นอำเภอกุเวียงที่พูดกันใน ต.สงเปือย

ตารางที่ 2 สัทลักษณะของหน่วยเสียงวรรณยุกต์ในภาษาถิ่นอีสาน อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น

หน่วยเสียงวรรณยุกต์	พื้นที่ (ตำบล)										
	กุดขอนแก่น	หัวทอง	ดินดำ	ทุ่งชมพู	นาชุมแสง	บ้านเรือ	ภูเวียง	หนองกงธนสาร	นาหว้า	หนองกงเซ็น	สงเปือย
วรรณยุกต์ที่ 1	[213]	[213]	[213]	[213]	[123]	[212]	[213]	[213]	[324]	[213]	[214]
วรรณยุกต์ที่ 2	[21]	[545]	[212]	[21]	[213]	[213]	[212]	[34]	[32]	[121]	[121]
วรรณยุกต์ที่ 3	[342]	[54]	[23]	[453]	[22]	[32]	[23]	[32]	[341]	[341]	[33]
วรรณยุกต์ที่ 4	[33]	[21]	[22]	[33]	[21]	[21]	[22]	[21]	[22]	[22]	[21]
วรรณยุกต์ที่ 5	[31]	[432]	[21]	[31]	[231]	[231]	[21]	[342]	[21]	[21]	[342]
วรรณยุกต์ที่ 6	[321]		[231]	[321]			[231]		[231]	[231]	

อย่างไรก็ตามเมื่อนำผลการศึกษานี้เปรียบเทียบกับงานการศึกษาที่ผ่านมาที่มีตัวแปรสำคัญ คือ ช่วงเวลาของการศึกษา เมื่อผลการศึกษาปรากฏแตกต่างกันย่อมไม่ถือเป็นเรื่องผิดปกติ เพราะธรรมชาติของภาษาเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้เสมอ ไม่คงที่หรือตายตัว ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจเกิดขึ้นได้ทั้งจากปัจจัยภายในตัวภาษา และปัจจัยภายนอกภาษาที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยทางสังคมอื่น ๆ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา รวมทั้งการสัมผัสภาษา (Language Contact) ดังที่ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2545) อธิบายว่าการสัมผัสภาษาเป็นกระบวนการที่ภาษา 2 ภาษาหรือหลายภาษามีอิทธิพลต่อกัน โดยมักจะเกิดขึ้นในสังคมที่มีภาวะสองภาษาหรือภาวะหลายภาษา เนื่องจากในสังคมดังกล่าวมีผู้รู้สองภาษาหรือผู้รู้หลายภาษาที่อาจใช้ภาษาสลับกันหรือปนกัน ภาษาจึงมีอิทธิพลต่อกันและกัน โดยจุดที่มีการสัมผัสภาษาก็คือในตัวผู้รู้หลายภาษานั้นเอง สอดคล้องกับผู้บอกภาษาทั้ง 11 คน ที่รู้และสามารถสื่อสารได้ 2 หรือ 3 ภาษา เช่น ภาษาไทยถิ่นอีสานอำเภอกุเวียงและภาษาไทยกลางดังนั้นจึงอาจเป็นไปได้ว่าเกิดการสัมผัสภาษาที่เป็นอิทธิพลหนึ่งทำให้ภาษาเกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นผลให้ผลการศึกษาและข้อค้นพบมีความแตกต่างกันทั้งนี้อาจรวมไปถึงปัจจัยด้านอื่น ๆ ในเรื่องของพื้นที่เก็บข้อมูล และระเบียบวิธีวิจัยที่มีขั้นตอนและวิธีการไม่เหมือนกันล้วนส่งผลต่อผลการศึกษาทั้งสิ้น

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- พิณรัตน์ อัครวัฒนากุล. (2546). *การเปลี่ยนแปลงวรรณยุกต์: กรณีศึกษาภาษากลุ่มลาว*. วิทยานิพนธ์ ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เรืองเดช ปิ่นเชื่อนขัตติย์. (2532). *แบบทดสอบระบบเสียงวรรณยุกต์ภาษาถิ่น*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วาสนา สุดตาสอน. (2530). *ลักษณะคำซ้ำของภาษาลาวในภาษาถิ่นกุเวียง*. วิทยานิพนธ์ปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์ และภาษาเอเชียอาคเนย์ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบทบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
- สุพร สิริพัฒน์. (2527). *ประวัติอำเภอกุเวียงจังหวัดขอนแก่น: กุเวียง อุทยานประวัติศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. ขอนแก่น: กุเวียงการพิมพ์.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2545). *ภาษาในสังคมไทย: ความหลากหลาย การเปลี่ยนแปลง และการพัฒนา*, พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาษาอังกฤษ

- Brown, M. (1965). *From Ancient Thai to Modern Dialects*. Bangkok: Social Science Association Press.
- Brown, M. (1985). *From Ancient Thai to Modern Dialects: and other writings on historical Thai linguistics*. White Lotus Company.
- Gedney, W.J. (1972). *A Checklist for Determining Tones in Tai Dialects*. In M. Estellie Smith (Ed.), *Studies in Linguistics in honor of George L. Trager*. The Hague: Moutan.
- Wirat Pimpa. (1986). *A Tonal comparison of Northeastern Thai Dialect in KhonKaen Province*. M.A. Thesis Mahidol University.